

Juryrapport

Nederlands Letterenfonds Prijs 2011 voor de vertaler als cultureel bemiddelaar (literaire vertalingen in het Nederlands)

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Volgens een hardnekkige gemeenplaats schuilt in iedere vertaler een gemankeerd schrijver. Afgezien van wat we van deze, voor het vertaalvak niet al te vleiende uitspraak moeten vinden, kan ze grofweg op twee manieren worden uitgelegd. Ten eerste kan een schrijver gaan vertalen omdat hij als schrijver (tijdelijk) niet de kost kan verdienen; ten tweede kan een vertaler gaan schrijven omdat hij, al dan niet uit overmoed, nu wel meent te weten hoe dat moet, dat schrijven – en soms wordt die overmoed zo groot dat de vertaler ervan overtuigd is dat hij het zelf beter kan. Hoe dit ook zij, in beide gevallen wordt vooropgesteld dat schrijven een hogere bezigheid is dan vertalen.

Hoe het nu precies zit met dat vertalen en schrijven – misschien dat de winnaar van de Vertaalprijs van het Letterenfonds 2011, Bartho Kriek, ons hierover wat meer zou kunnen vertellen. Hiermee is niet gezegd dat vertaler Kriek een gemankeerd schrijver is, verre van dat. Want een gemankeerde schrijver is iemand die nooit een zelfgeschreven boek heeft gepubliceerd, en Kriek heeft dat wel degelijk, twee romans kort na elkaar, *Het ijzeren heden* (1998) en *Hollandse fado* (2000), en hij heeft weer een roman in voorbereiding.

Bartho Kriek heeft een imposant vertaaloeuvre op zijn naam staan, niet alleen in kwantitatieve (ruim 45 titels) maar ook in kwalitatieve zin. Op die lijst prijken twee Nobelprijswinnaars, Isaac Bashevis Singer (11x) en William Faulkner, één gedoodverfde Nobelprijswinnaar, Philip Roth (4x), en voorts auteurs van grote faam, zoals Paul Auster (4x), Kurt Vonnegut (3x) en Kazuo Ishiguro (3x). Kriek heeft deze schrijvers vakkundig en vloeiend vertaald.

Zijn meesterproef, de vertaling van William Faulkner's *The Sound and the Fury* heeft Kriek onlangs, in 2010, afgelegd. *Het geluid en de drift*, zoals het bij Kriek heet, is een berucht moeilijke roman. Het verhaal wordt om beurten verteld door drie verschillende personages en een alwetende verteller. Ieder van die vier heeft zijn eigen stem met haar eigen register, en ieder van de vier vertelt het verhaal vanuit zijn eigen perspectief. Een extra complicerende factor is dat één van de personages een jongen is die, zoals Faulkner het onnavolgbaar uitdrukt, 'al dertig jaar drie' is.

De roman opent met de volgende beschrijving door de ogen van deze achterlijke Benjy - citaat: 'Door het hek, tussen de kronkelende bloemplekken, zag ik ze slaan. Ze gingen naar waar de vlag stond en ik liep langs het hek. [...] Ze haalden de vlag eruit en sloegen weer. Toen zetten ze de vlag terug en liepen naar de tafel, en hij sloeg en die ander sloeg...' – einde citaat. Met Benjy heeft de lezer hier – in eerste instantie – geen idee dat het om golfen gaat.

Het is Kriek's grote verdienste dat hij die onbeholpen, niet-reflexieve taal op bewonderenswaardige wijze in het Nederlands weet te reproduceren.

De vertaling van deze even fenomenale als duistere roman leverde Kriek alom lof op. Niet alleen de vertaling zelf werd geprezen maar ook de manier waarop hij die toegankelijk heeft gemaakt. En nu legt hij de laatste hand aan de vertaling van een, zo mogelijk nog moeilijker roman van deze dipsomane schrijver, te weten *Absalom, Absalom!*.

Bartho Kriek is allerminst een bange vertaler – dat moge nu wel duidelijk zijn. Hij is bovendien een veelzijdig vertaler: hij heeft in deze hoedanigheid menig jeugdboek op zijn naam staan – ook niet direct het makkelijkste om te doen.

Alsof dit allemaal nog niet genoeg is, werpt hij zich sinds jaar en dag op als kwaliteitsbewaker van het vertaalvak. Een jaar of tien geleden ontwierp hij een cursus Ondertitelen, die hij vervolgens kon onderbrengen bij het ITV, de Hogeschool voor tolken en vertalen te Utrecht. Sinds 2005 is hij daar als docent aan verbonden. Daarna paste hij deze cursus aan voor internationaal gebruik en sindsdien begeleidt hij, via internet, ondertitelaars in bijvoorbeeld Kameroen en India. En ten slotte is hij als docent verbonden aan de VertalersVakschool te Amsterdam, *a prolific gentleman, indeed*, zou de Engelsman zeggen. Terzijde: wie geïnteresseerd is in het reilen en zeilen in de wereld van de ondertitelaars, raadplege Bartho Kriek's website www.barthokriek.nl, waar hij ook een tijdlang bloopers uit het ondertitelaarswezen registreerde – uiterst vermakelijke lectuur.

Zoals iedere vertaler heeft Kriek in zijn vertaalloopbaan frustraties gekend, de minder fraaie kanten van de vertaalwereld gezien. In zijn roman *Het ijzeren heden*, legt hij een zekere Bob, literair vertaler, de volgende woorden in de mond nadat hem gevraagd is of hij niet iets anders voor de kost kan gaan doen. Bob ontsteekt in woede - citaat: 'Hoe kun je zoiets zeggen! Ik ben goed in mijn vak, verdomd goed, al zeg ik het zelf. En dat de grote literaire werken goed vertaald worden, is voor het hele Nederlandse volk van het grootste belang. Anders stikt het nog in zijn eigen bedomptheid. En het gaat me niet in de eerste plaats om geld. Ik wil niet vernederd worden, een redelijke waardering krijgen. Respect!' – einde citaat.

Toegegeven, je mag natuurlijk niet iedere romanfiguur vereenzelvigen met de schrijver van die roman, maar in dit geval lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat deze Bob enige verwantschap met Bartho vertoont. Of beter, vertoonde, want het is de jury een groot genoeg om de lof die Bartho Kriek reeds ten deel viel hier nadrukkelijk te herhalen en hem met de overhandiging van deze Prijs het respect en de waardering te geven die hij ten volle verdient. Bartho Kriek, proficiat!

De jury: Djûke Poppinga (voorzitter), Hans Driessen en Jeanne Holierhoek.

9 december 2011